

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การศึกษาคติความเชื่อการสร้างเรือนในเชียงราย
ชื่อผู้เขียน	กมล สาริกานนท์
หลักสูตร	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมศึกษา)
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ผณิตรา ชีรานนท์ ดร. บังอร ศิริสัญลักษณ์

บทคัดย่อ

การศึกษาคติความเชื่อการสร้างเรือนในเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคติความเชื่อการสร้างเรือนในเชียงรายที่สืบทอดแนวคิดมาจากบรรพบุรุษของสังคมพื้นถิ่นในอดีตจนถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีชาวบ้านเพื่อแสดงให้เห็นถึงกระบวนการสืบทอดผ่านทางความเชื่อ และเพื่อศึกษาพิธีกรรมการสร้างเรือน กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องในลำดับขั้นตอนของพิธีกรรมและประเพณีปฏิบัติเกี่ยวกับเรือนในเขตจังหวัดเชียงราย

วิธีการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การเก็บรวบรวมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การใช้แบบสอบถามประชากรและกลุ่มเป้าหมายจำนวน 39 ชุด ได้แก่ การสัมภาษณ์บุคคล ผู้เป็นเจ้าของเรือน ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้มีอาชีพเป็นสถาปนิกหรือช่างผู้สร้างเรือนและการหาข้อมูลเชิงประจักษ์ด้านกายภาพของตัวเรือนล้านนาในเป้าหมายบริเวณ 4 อำเภอหลัก ได้แก่ เขตพื้นที่อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอแม่จัน อำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของรวมถึงรัศมีโดยรอบเขตพื้นที่การศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่มอายุเรือนด้วยกัน คือ 56 - 100 ปี 50 - 55 ปี 40 - 45 ปี และต่ำกว่า 40 ปี ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์บุคคลตามเป้าหมาย การสำรวจภาคสนามผ่านทางกายภาพของตัวเรือนไม้จริงการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในสถานที่ก่อสร้างเรือน

ผลการศึกษาพบว่า การสร้างเรือนในเชียงรายได้จากปัจจัยทางด้านคติความเชื่อแบบล้านนาโบราณและทางด้านประเพณีพิธีกรรมอันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการก่อสร้างบ้านเรือนหรือที่อยู่อาศัย ทั้งสองด้านมีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนมาถึงปัจจุบันโดยวิธีการบอกเล่าสืบทอดกันมาและการฝึกทักษะความชำนาญเชิงช่างตามสภาพจริงในพื้นที่ องค์ประกอบด้านความเชื่อมีความซับซ้อนในเรื่องของรูปแบบการปฏิบัติลำดับขั้นตอนของแต่ละชุมชนโดยภาพรวมมีความเชื่อและข้อปฏิบัติที่แตกต่างกันบ้างเล็กน้อย ได้แก่ ความเชื่อในเรื่องวิธีการคัดเลือกต้นไม้ที่นำมาสร้างเรือน ความเชื่อในเรื่องการออกแบบ และวางแผนผังในพื้นที่ก่อนสร้างเรือน ความเชื่อในเรื่องการหาฤกษ์ยามยามดี ความเชื่อในเรื่องสิ่งที่เป็นมงคลชีวิตสิ่งที่อัปมงคล (ความเชื่อในเรื่องจิต) ความเชื่อในเรื่องบูชาผีเรือน - ผีบรรพบุรุษและพระภูมิเจ้าที่ ข้อค้นพบใหม่คือความเชื่อในเรื่องรักษาเรือนในเชียงรายได้ในปัจจุบันมีการสืบทอดกันมาโดยมีความสอดคล้องกับความเชื่อเรื่องรักษาเมืองเชียงรายได้

องค์ประกอบด้านประเพณีพิธีกรรมเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญควบคู่กันมากับคติความเชื่อโบราณของล้านนา ได้แก่ การประกอบพิธีกรรมการเสี่ยงทายพื้นที่ พิธีกรรมขึ้นขันท้าวทั้งสี่ประกอบด้วยพระอินทร์ และพระแม่ธรณี พิธีกรรมยกเสาเรือน พิธีกรรมสวดถอนแก้สัพพะจิตให้หมดไปจากพื้นที่ ประเพณีการขึ้นเรือนใหม่ ประเพณีสืบชะตาเรือน มีการสืบทอดและดำรงรักษา รูปแบบพิธีกรรม โดยผ่านกระบวนการสร้างกลุ่มบุคคลทางสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างเรือน 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มเจ้าของเรือน 2) กลุ่มผู้ประกอบพิธีกรรม คือ พ่อหม่อหรือพ่อครู - อาจารย์ และพระสงฆ์ 3) กลุ่ม “สล่า” หรือช่างฝีมือผู้มีอาชีพรับเหมาก่อสร้างเรือนที่มีอยู่ในชุมชนหรือนอกชุมชน เป็นตัวกำหนดเพื่อควบคุมพฤติกรรมของสังคมในท้องถิ่น

คำสำคัญ: คติความเชื่อ / การสร้างเรือน

Thesis Title	A Study of Belief in Traditional Construction of House in Chiang Rai
Author	Kamon Sarikanon
Degree	Master of Arts (Cultural Studies)
Supervisory Committee	Assoc. Prof. Dr. Phanintra Teeranon Dr. Bang – On Sirisanyalak

ABSTRACT

The purpose of this study is 1) to study the belief in house building in Chiang Rai which has been succeeded from the local social ancestors from the past up until now and local wisdom and technology in order to indicate the process of succeeding belief. 2) to study the rituals of house building and the groups of people dealing in each step of ritual practices and tradition concerning house building in Chiang Rai province.

The thesis procedure is divided into 2 parts, which are; 1) Collecting data from documents and researches concerned and 2) Preparing 39 questionnaires and interview forms. The interviewees are house owners, ritual practitioners, and skilled house builders. Moreover, the evident information of physical appearance of Lanna styled houses are collected in target area of 4 main districts in Chiang Rai, which are; Mueang district, Mae Chan district, Chiang Saen district, and Chiang Khong district, including educational areas around. The target houses are grouped into 4 categories namely; 56-100 year-old group, 50-55 year-old group, 40-45 year-old group, and lower than 40 year-old groups. This procedure is done by qualitative research, target group interviews, field survey of physical wooden houses and participatory observation in house building sites.

The result of the study revealed is Lanna traditional belief and traditional ritual, which are the important elements in building houses or residences. Influence that house building in Chiang Rai. These two elements have been succeeded from ancestors until present time. The way of succession are; 1) The knowledge was informed from generation to generation 2) The building are experienced in the actual building sites. The elements of belief in each community are complicated. In the overall picture, people's belief and practice are somehow different. for example, the belief of choosing trees to build the houses, the belief of design and house area plans before building, belief of finding out auspicious occasion for commencing the building, belief of having auspicious things for life and unfortunate things for life, belief of worshipping the house spirit, ancestor spirit, and the house guardian spirit. the belief of house preservation in Chiang Rai currently has been succeeded in accordance with the belief of the Chiang Rai city preservation in the past.

The elements of traditional ritual are another important factor that have come together with Lanna traditional belief, This can be seen in rituals of casting lots for the appropriate area, ritual of worshipping house guardian god, namely, Indra (god of rain and thunder) and Phra Mae Thorani (earth-god) and the ritual of setting up the house poles. ritual of evil things relief, new house warming, house age prolonging ritual. These rituals have been carried on and maintained through social groups dealt with house building. These social groups are house owners, ritual practitioners or monks, Sala (skilled house builders) or experienced builders who are the residents or outsiders of the community. These people have influence on social behavior in locality.

Keywords: Belief / Construction / House